

Lódi Ferenc

Motívum

A várost sokszor elhagyod,
hajnaltól késő estig
s elfutsz a parton, fűz ölen,
hol szíved felmelegszik.

Elfut, ki fél a többitől,
elfut, ki fél magától.
Iszonyú csönd a hallgatás.
Hát ordíts föl, te bátor!

Feszülni, fájni volt erőd
s eztán sem élhetsz másképp.
Volt rá idő, hogy megtanuld,
a fény testvére: árnyék.

Magyar valóság volt bizony
a csontok bús zenéje.
Szerzője torzáz istenült
s benned is szerzeménye.

Töröld meg szád, az árulót!
Te is Dózsába faltál...
Bosszút vársz érte félve most,
s miatta meg se halsz már.

Kegyetlen jóság vesz körül:
magad maradsz magadnak
s e rengetegnek útjait
nem járja át a hajnal.

Kiváltál s vissza nem találsz,
mert forró szégyen eget.
Embersúrúben élsz, te vad,
és nem lelsz menedéket.

Elfut, ki fél a többitől,
elfut, ki fél magától
s mielőtt újra visszatér,
nyitott szívére ráforr.

SZABÓ ANDRÁS RAJZA

Találkozás

A búcsúzásakor, miközben ujjaiával végig simította Viktor arcát, azt mondta.
— Hidd el, jobb lesz ha elválnunk. Miklós szeret, és én nem akarok megalkuvó lenni. Ne félj, azért sohasem foglak elfelejtani, köszönök mindent százszor és ezerszer.

Viktor nehezen győzte le rejtegetett könnyeit. Megcsókolta Ibolya arcát és felugrott az indulni készülő vonatra. Tudta, hogy néhány óra múlva négyszáz kilométer választja el kedvesétől, de akkor még hitte magát. Hónapok múltán is reménykedett, tézován várt egy levélre, egy üzenetre. De hívó, biztató, vagy mindent lezáró szó nem jött.

Néha próbálta felidézni a leány emlékét. Nézegette a féltve őrzött poharat, de már nem lelta rajta Ibolya finomvonalú ujjai nyomát. Azokban az időkben sokat utazott, mindig messzebbre, mintha öntudatlanul is menekült volna az emlékek és az új találkozás elől. Mégis, az ismeretlen városokban utána fordult a rövidhajjú, ruganyos léptű nőnek, mind-egyikben Ibolyát kereste, de egyikben sem ismerte fel őt. Ahogy múltak az évek, egyre kevesebbet gondolt Ibolyára, és tudta, hogy az emlékek egyre halványabbak lesznek. Már a felejtés határmezsgyéjén állt, amikor táviratot kapott.

„KÜLFÖLDI CSOPORTOT VEZETEK STOP. MEGNÉZZÜK AZ ÉPÍTKEZÉST STOP. SZERETNÉK TALÁLKOZNI VELED. STOP. PÉNTEKEN A MISKOLCI GYORSSAL ÉRKEZEM STOP. IBOLYA.”

Viktor halogatta a döntést, mérlegelt, töprengött, éjszakánként végig gondolta életének sorsdöntő lépéseit, majd az utolsó előtti napon egyszavas táviratot adott fel Ibolya címére. „VÁRLAK.”

Izgatottan készülődött, és többször ismételtette, hogy mit mond majd a találkozáskor. Megrágtta a mondatokat, apró monológokat készített. Tíz év után a régi diákori szerelem megmaradt emlékeként próbálta összerakosgatni. Sehogy sem sikerült, mert a képekben, hol a felesége, hol meg a kisfia mosolygó arca tűnt fel. Játsszadozott a gondolattal, hogy őszinte lesz és elmondja a feleségének, hogy mire készül, de aztán elvetette az egészet, mert úgy érezte felesleges fájdalmat okozni, hiszen minden elmúlt és bevégeztetett. A pályaudvaron

mégis idegesen járkált fel és alá. Ugyefogyottan tartotta kezében a csokor rózsát és olyan volt, mint az első találkára készülő kisdíák. Ibolya barna kosztümmöt viselt, kicsit teltebb és asszonyosabb lett, de ruganyos léptei a régiéi voltak.

— Szervusz! Örülök, hogy újra látlak — mondta Viktor és a kezét nyújtotta.

— Meg sem csókolsz? — kérdezte Ibolya és válasza sem várt magához húzta a férfit. Percekig szótlanul ölelték, majd néztek egymást, és a mozdulatlan tünő várakozásban szemekben az öröm tüzei villantak fel. A közeli étterembe már egymáshoz simulva mentek be. Megebédelték, majd az első pohár bor után Viktor hozzákezdett a monológjához.

— Tudod, most leszek huszonkilenc éves. Érett a szőlő amikor születtem, sötétbarna kádakban forrt a must, és szeretem a szep-tembert. Miért mondom ezt? Mert tíz év után újra megrészegültem. Szeretem a szőlőprést, a puttonyt, a kicsorduló piros nedűt.

Ibolya először nem figyelt a férfi szavaira. Megsimította Viktor kezét és azt mondta. — Úgy szeretlek hallgatni, csak beszélj, beszélj! — Közben ujjai a férfi karikagyűrűjéhez értek és arra gondolt: — nem, nem változott semmit, azelőtt is így kezdte, a mézédés, álmosító mondatokkal, majd a suttogóra forduló szavakkal.

Viktor megérezte a nő rezdülésén, hogy a régi emlékekre gondol. Benne is képek kavargtak, fények és árnyékok, majd hirtelen minden letisztult.

— Alig változtál meg, minden vonásod olyan mint tíz évvel ezelőtt — folytatta Viktor.

— Ugyan, bókolni akarsz — vágott közbe Ibolya. A táskájába nyúlt, és egy fényképet vett elő.

— Nézd, ez a kislányom. A fényképről rátekinthető szempár Viktort emlékeztette valamire. Az első ölelésüket, az első csókukat, az első hajnali ébredésüket látta, de a képek elmosódva tűntek fel. A pohara után nyúlt, kiitta és keserűen mondta.

— Ha akkor bízol bennem egészen másként lenne. Nyersen, szinte kíméletlenül kérdezte.

— Mit akarsz, miért jöttél?

— Elrontottam mindent — mondta Ibolya. Túlságosan gyorsan rohantam a cél felé, álmokat szőttem az érvényesülésről, és sokáig ragaszkodtam a félreállított

tehetség magartartásához. Elvégeztem a külker főiskolát és külföldi üzletembereket kísérgetek az országban. Büszkén mutogatom azokat a gyárakat, városokat, melyeket ti építettetek. Irigyeltek! Ha tudni akarod, ezért jöttem, hogy ezt elmondjam neked.

Viktor úgy érezte, már fölösleges tovább folytatni a felépített gondolatait, hiszen megbukott, kudarcba fulladt a monológja, se fütty se taps nem hallatszik. Fízett, tisztességes borralalót adott a pincérnek, s mikor megtitták a kávéjukat, azt mondta.

— Gyere, megmutatom a várost. Nézzük meg a Sóhajok Hidját. Egymásba karoltak, de nem jutottak messzire. Már a lépéseiket sem tudták összeigazítani. Viktor fejében egy verssor motoszkált. „Hisz semmit sem akarsz már... csak melegezni, mint az üdvözültek...” Kimondani nem tudta. Ibolya szólalt meg először.

— Kérlek, kísérj ki az állomásra. Visszamegyek a következő vonattal.

Viktor nem tiltakozott. A búcsúcsók közben azon tűnődött, azelőtt becsukta a szeméit és most Ibolya rövid, erőszálú haját látja.

— Ha arra járok felétek, felkereslek — búcsúzott Viktor.

— Bármikor jöhetsz, várlak — mondta Ibolya.

A vonat lassan kiindult az állomásról. Még integettek, de mindketten tudták: többé nem fognak találkozni.

RÓZSA JÁNOS

Nikolaj Kancsev

Milyen meleg galambhang...

Milven meleg galambhang: bűgása havat roskaszt,
míg bűbájjal kísérti kísérő szolamát.

A fecskék is felszántják porhanyós levegönket,
hogy mielőbb bevessék villogó szándékokkal.

Gépekért nem rajongok annyira, hogy ne látnám:
madarak tolla még a magasság szempillája.

Szireánánkba dugjatok farkast: üvölsön még velőtrázóbban!

(Rózsa Endre fordítása)

Nagyívú életút

Száz esztendeje, 1883. május 23-án született Szekfű Gyula

A század egyik legnagyobb magyar története volt, de a história számára csak élete végefelé jelentett biztos irányítót. Furcsa szellemi kalandokban vett részt, többnyire úgy, hogy személyes tekintélye csorbítatlan maradt, noha tanítványai sorra-rendre elhagyták, s az emlékezők ugyancsak főleg az etnikai szarkasztikus világlátását, olykor cinizmusát. Tudós volt, aki a politika vizein evezett, s bár a háttérben maradt, tanácsadói irányítói minőségben roppant súlyal rendelkezett.

Első jelentős alkotása, *A száműzött Rákóczi* óriási vihart kavart. A milleniumi Magyarország vitézkötéses történelemszemléletét támadta benne, a Thaly Kálmán-legendákat, a hamis kurrucodást. Dehogy volt szándékában a közvélemény kihívása! Mondhatni: váratlan lett számára a társadalmi felháborodás, s talán kényelmetlen is, hogy segítői, védői a progresszív Magyarország előhírnökei lettek. Szekfűt a tudományos tények tisztelete vezette az új Rákóczi-kép formálásakor, meg az a meggyőződése, amely Magyarország fejlődését a Habsburgok világában képzelte el. Ez utóbbi aulikusága sokáig kísérté pályáján, de maradandónak realizmusa, tényismerete bizonyult. Óriási tudása sajnos hamis elméletet táplált.

A *Magyar állam életrajza* ugyancsak a Habsburgok bővítésében született, s ráadásul a magyar szupremácia elvét lett volna hivatva igazolni. Azt az eszmét, amely kizárólag a magyarságnak tulajdonított úgynevezett államalkotó erőt, tehetséget a Duna-medencében, magától értetődően a szomszédos népek rovására. Hóman Bálinttal közösen írt *Magyar története* végülis mára használhatatlanná avult, inkább egy szemlélet dokumentálása, mintsem forrásmunka. Persze, ez a szemlélet erős és hatásos volt. Sajnos, hatásosabb, mint a kortársak jóval haladóbb, jóval realisztikusabb történelemszemlélete. Szekfű szakított pályája kezdetének valóságstiszteletével és a szellemi történet légváró építő módszerével olyan históriát teremtett, amelynek kimondatlan célja nem tudományos, hanem pedagógiai jellegű volt. A trianoni békekötés ajatlatára dermedt ország értelmiségének — mintegy az igazságtalan béke ellensúlyaként — a magyarság felsőbbrendűségének tudatát óhajtotta szuggérálni. Ő, aki komolyan és felelősen ismerte a múltat, olyan színekkel ábrázolta, amelyek alkalmasak voltak a tények elfedésére is. Öntörvényű magyar történetet írt, amely már megalkotása idején sem lehetett korszerű. Mégcsak nem is marxista értelemben, hanem a haladó polgárság szemszögéből sem. Ez volt a lényege Németh László egykorú bírálatának is, noha az ifjúpublicista pillantását az indulat elhomályosította. A *Bethlen Gábor-monográfia* sem más, mint a forradalmak elutasítása, olyan

reform-politikus idealizált arcképe, amilyennek Szekfű az „ideális uralkodót” elképzelte. A török és a német szorítás veszedelméből rációval és okos kompromisszumokkal futó magyar érdekű politikust rajzolt, sok-sok tény alapján, de lényegében historizálva, lényegében politikai receptadó igénnyel.

Publicisztikája is, mindenekelőtt a híres-hírhedt *Három nemzetek*, a nemzet okulására készült. Pontosabban a nemzet vezetőinek akart ideológiát és uralkodási, országvezetési kézikönyvet készíteni. A levert forradalmak után, Horthy országglásának kezdetén világossá akarta tenni Magyarország ellenforradalmi rendszereinek mélyen nacionalista ideológiáját. Így tekintette át az utolsó másfél század magyar történelmét, mert bizonyítani óhajtotta: a forradalmak kárt okoztak a nemzet fejlődésének.

Az ellenforradalmi rendszer valósága azonban kiábrándította a maga teremtette ideológiájából. Szekfű Gyulát voltaképpen *minőségigénye* emelte ki kortársai közül. Ez vonzotta a Horthy-renden belül gróf Bethlen Istvánhoz, mert természetesen undorodott a bikacsökös, szadista különítményesektől, Horthy híveinek többségétől, a korrupciós uralkodó osztálytól, a szűklátókörűségtől. Bethlen István konszolidációs politikáját arra is alkalmasnak hitte, hogy megszervezze és fölszelve a rendszer elitjét. A Magyar Szemle Társaság, illetve a *Magyar Szemle* című folyóirat és az általa kiadott füzetsorozat a minőséget és a tudományos hitelt képviselték olyan korban, amikor minden hiteltelenség és tudománytalanság látszott. Magától értetődően Szekfű ideológiájával is ellentétben. Ő pedig tájékozódni akart a fiatalok körében is — például az úgynevezett Szegedi fiatalok körében —, hogy megnyerhesse őket. És ez a minőségigény vezette el önnön ideológiai kudarcának méltó és férfias felismeréséhez.

A háború kellős közepén volt ereje felismerni és volt merse kimondani, hogy *valahol utat vesztettünk*. Az akkori magyar szellemi élet színé-javát hívja meg a németellenes szellemi ellenállás egyik legjelentősebb dokumentumának megírásához, a *Ma a magyar?* című kötethez. Babits Mihály és Kodály Zoltán is megtalálhatók a szerzők között. Szép, nemes tett volt ez a könyv, ha mára tudományos értéke el is avult, de a történelmi tett fénye nem halványulhat el. Mint ahogyan azt sem feledhetjük, hogy a *Magyar Nemzet* című napilap háború alatti Hitler-ellenes vonalának értelmi szerzője és gyakorlati irányítója ugyancsak Szekfű Gyula volt.

Igy lett a felszabadulás után a fiatal Magyar Köztársaság első moszkvai követe és így találta meg helyét az újat építő magyar társadalomban.

Azért emlékezünk ma — a tévedésekkel súlyosbított, kudarcoktól sem mentes — életére, mert volt ereje szembe nézni korábbi önmagával. Mekkora utat kellett megtennie ahhoz Szekfű Gyulának, hogy a szociáldemokrata *Népszava* 1941-es, nevezetes karácsonyi számában részt vegyen, hogy aktívan cselekedjen a *Történelmi Emlékbizottsági* munkájában és hogy tanuskodjon a fasiszta rendszer rögtönítélő bírósága előtt — Schönherz Zoltán mellett.

A felszabadulás utáni egyik első nyilvános szereplése volt, hogy emlékbeszédet mondott Leninről. Mai szemmel olvasva e hajdani emlékezést, persze, sok naivitást, vitatható tételt találunk benne. Az utókornak azonban a gesztus nagyságát, a megtett út óriási távolságát kell értékelnie. Az a történet, aki Habsburg-illúziókkal kezdte pályafutását — élete végén Lenint akarta megérteni.

Igy kell emlékeznünk Szekfű Gyulára!

E. FEHÉR PÁL